

Kokousmuistio

Näyttelypalkkiotyöryhmän kokous 6, 10.06.2021, klo 09.00-11.00

Läsnä:

Petra Havu, OKM/Kupo, pj.

Kirsi Kaunisharju, OKM/Kupo (este)

Hanna Kiiskinen, OKM/Kupo

Kimmo Levä, Museoliitto

Teemu Mäki, STS

Anna Rikkinen, Ornamo

Päivi Salonen, OKM/Kupo

Ulla Salmela, Museovirasto

Johanna Selkee, Kuntaliitto

Henri Terho, Taike

Eija Liukkonen, Museovirasto, toimi kokouksen sihteerinä

1. Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 09.00

2. Edellisen kokouksen pöytäkirjan hyväksymistä koskeva asiakohta jäi käsittelemättä, joten asia siirtyi siten työryhmän seuraavaan kokoukseen.

3. Kuulemiskierroksen palaute

Henri Terho esitteli kuulemiskierroksen palautteen. Sähköpostikysely lähetettiin 2.6.2021 26 näyttelyjärjestäjälle, vastaukset saatiin kymmeneltä toimijalta. Valmisteleva pienryhmä on kokoontunut 9.6.2021 ja arvioinut kuulemiskierroksen vastauksia. Päähavainto on se, että järjestelmä on keskimäärin hyvin tarpeellinen ja ohjeistus ja suositukset tärkeitä. Perusratkaisut vaikuttavat olevan kohdillaan, toki yksityiskohdat vaativat korjauksia tai muotoiluja. Moni vastaaja on huolissaan rahoituksen riittävydestä. Joissakin vastauksissa on myös pohdittu jonkin verran järjestelmän vaikutuksia. Joitain kriittisiäkin vastauksia on joukossa mm. sen suhteen miksi museoiden tulisi vastata taiteilijoiden toimeentulosta.

Työn luokittelu perustyöhön, lisätyöhön ja muuhun työhön saa kannatusta. Eniten vastaajia mietitytti työn mitoitus perustyössä, mukana on joitain kokonaisuuksia, jotka voisi jättää pois. Näyttelypaikan neliömääräinen kokoluokittelu sai kritiikkiä. Pienryhmän keskustelun pohjalta pidettäneen siitä kuitenkin kiinni.

Kaikista vastauksista välittyi lisärahoituksen tarve, ja tulkinta on se, että nykyiset korvaustasot ovat vain 1/3 esitetyistä. Jopa omarahoitusosuus on joillekin toimijoille haastava. Asia heijastuu järjestelmän realismiinsa ja siihen, kuinka järjestelmään on mahdollista sitoutua. Käydyssä keskustelussa todettiin, että kuulemiskierroksen anti on arvokasta palautetta, jonka pohjalta voidaan tehdä joitakin täsmennyksiä ja korjauksia ko. luonnoksiin. Mallin viestinnässä on

hyvä korostaa suosituksen positiivisia vaikutuksia ja hyötyjä sekä näyttelyjärjestäjille että taiteilijoille. Tärkeää on korostaa suosittavuutta ja sitä että toimijat ovat tervetulleet järjestelmään piiriin vaiheittain riippumatta siitä, voiko suosituksen optimia noudattaa.

Johanna Selkee korosti positiivista motivointia ja sanoi Suomen kuntaliiton olevan mielellään olevan mukana viestinnän vahvistamisessa.

Päivi Salonen piti hyvänä asiana, että kuulemiskierros tehtiin. Järjestelmään liittyvä resurssikeskustelu on tärkeää kokonaisuudessa.

Hanna Kiiskinen kommentoi, että jos malliin voi liittyä omien voimien mukaan pitää miettiä miten se heijastuu valtionavun kriteereihin. Mitä kriteerejä avustuksessa ilmoitetaan: joko suosituksen mukaiset tai muut mahdolliset ja se onko suosituksella mikä merkitys. Pitää ilmoittaa, että suosituksen edellyttäminen ei ole välttämätön. Raportissa pitää tuoda esiin se, että on voimassa sopimusvapaus. Kun on sopimusvapaus, osapuolten välinen sopimus oleellinen. Tässä luotetaan näyttelyjärjestäjän ilmoitukseen, onko sopimus vai ei ja että näyttelyjärjestäjä tulkitsee, onko sopimus järjestelmän mukainen. Hyvä on mainita myös valtionavustuslaki ja yhdenvertaisuuslaki.

Petra Havu kommentoi, että järjestelmään liittyvä näyttelytilojen neliömetriperusteisuus on kuulemiskierroksella saanut vahvaakin kritiikkiä, mutta pienryhmässä on kuitenkin katsottu, että sidotaan järjestelmä neliömääriin. Vastauksien perusteella myös korvaustasoon liittyy vahvaa huolta. Sen johdosta päädyttiin näkemykseen, että jos taso pidetään esitettynä, niin sen noudattamista ei edellytetä ehdottomasti, sillä kaikki toimijat eivät välttämättä kykene maksamaa suosituksen mukaisia palkkioita. Valtionavustusjärjestelmässä on ratkaistava, kuinka huomioidaan tämä skaalautuvuus.

Teemu Mäki uskoo mallin joustavuuteen ja skaalautuvuuteen, jotkut toimijat voivat maksaa suositustason palkkiot, toiset eivät pääse heti tavoitetasoon.

Kimmo Levä kommentoi, että suosituksessa on muitakin elementtejä kuin palkkiohinnat. Olisi hyvä ratkaisu, että hinta olisi tavoitehinta. Museo ilmoittaa taiteilijan ja museon välisessä sopimuksessa, että on sitoutunut noudattamaan suosituksia. Sopimuksessa voi lukea, että kolmas osapuoli on rahoitusinstrumentti.

Päivi Salonen kommentoi, että on positiivista, jos järjestelmään liittyminen skaalautuu niin että kaikki pääsevät mukaan. Jos ei pääse suositeltuun tavoitehintaan niin ainakin sitoutuu ajatteluun. Jos määrärahat eivät riitä niin priorisoitaisiin perusosaan.

Petra Havu kommentoi, että on kirjattava myös, että on erityisiä tilanteita, joissa palkkiotasoa voi myös tarkistaa ylöspäin.

Teemu Mäen mielestä ei ole hyvä priorisoida perustyötä, lisäosissa ei voi joustaa. Petra Havun näkemys on se, etteivät lisäosat ole tällä hetkellä niinkään ongelma, mutta perusosa pitäisi saada toimimaan kattavasti. Jos määrärahat eivät riitä niin olisi hyvä priorisoida perusosaa.

4. Rahoitusmalli ja sen hallinnointi

Puheenjohtaja esitti, että valtion tuki mallin noudattamiseen kanavoitaisiin seuraavasti:

Ammatilliset museot Museoviraston kautta

- 3 vuotinen määräraha 50. momentilla

- näyttelyjärjestäjän omarahoitusosuus 20 %
- museo hakee avustusta kattamaan kuluvan vuoden (2022) rahoitustarpeen ja arvioi tulevien kahden vuoden (2023-2024) rahoitustarpeen etukäteen vuoden (2022) lopulla
- määrärahan varmistuminen alkuvuodesta (2023) > museoille jälkikäteen päätös ja avustus vuoden 2022 osalta ja ennakoiva arvio avustuksen suuruudesta vuosille 2023-2024

Näyttelyjärjestäjät, jotka saavat merkittävää toiminta-avustusta Taiken kautta

- Taiteen edistämiskeskus (Taike) ottaa visuaalisten alojen (sis. muotoilu) ns. merkittävässä toiminta-avustuksissaan (tai 3-vuotiset toiminta-avustukset) huomioon yhteisön mahdollisuuden maksaa näyttelypalkkioita taiteilijoille. Rahoitustarve käsitellään osana normaalia toiminta-avustuskäsittelyä.

Muut toimijat, jotka saavat toimintaansa valtionavustusta, esim. festivaalit:

- Työryhmä suosittaa, että näyttelypalkkiomallin noudattaminen huomioidaan hakijan eduksi avustusta myönnettäessä.

Muut toimijat, jotka eivät saa toimintaansa (merkittävää) valtion rahoitusta

- Työryhmä suosittaa, että mallia noudatettaisiin silloin kuin se toiminnan kannalta on luontevaa ja tarkoituksenmukaista ja siinä määrin, kun hakijan talous sen mahdollistaa.

Päivi Salonen totesi museoille mietityn avustusmallin olevan hallinnollisesti keveä ja museoille ennakoiva. Hanna Kiiskinen piti jälkikäteistä päätöstä sekä hakijan että jakajan kannalta hyvänä. Kimmo Levä kommentoi, että museot voivat sitoutua vain siihen omarahoitusosuuteen, jonka budjetti kestää. Teemu Mäki piti mallia realistisena ja toimivana ja kannatettava tässä tilanteessa. Taiteilijat voivat sopeutua siihen, että palkkiot maksetaan jälkikäteen kuten Kuvasto – korvauksetkin.

Anna Rikkinen ja Henri Terho esittivät huolensa määrärahojen riittävyydestä muille näyttelyjärjestäjille, jos erikseen ilmoitettu miljoona jaetaan museoille. Esimerkiksi muotoilukentän toimijoita ei ole myöskään merkittävien toiminta-avustusten saajien joukossa.

Petra Havu totesi, että rahoituksen kanavoiminen on etenkin kaikkein heikommilla resursseilla toimivien näyttelyjärjestäjien kannalta haastava. Ruohonjuuritaso vaatii koko alan rahoituksen kehittymistä, museot ja ammattimaisesti toimivat näyttelyjärjestäjät ovat nyt keskiössä. Mallin yksityiskohtia on vielä mietittävä. Taiken kautta kulkeva rahoitus olisi mahdollista virittää visuaalisten alojen mahdollisiin useampivuotisiin avustustyyppeihin.

Teemu Mäki sanoi olevansa tyytyväinen hallintomallin luonnokseen. Yleisvaikutelma on tärkeää niin että mikä tahansa toimija, joka voi osittaa toimintansa ammattimaisuuden ja omarahoitusosuuden voi hakeutua järjestelmän piiriin. Tukeen tarvitaan pysyvä rakenne, jolla yhteiskunta ottaa vastuuta kuvataiteen tuottamisesta.

Henri Terho kommentoi, että keskeistä on se, että järjestelmä tunnistaa erilaiset näyttelytilat riippumatta näyttelyjärjestäjän resursseista.

Ulla Salmela huomioi, että Museoviraston valtoinavustusjaon resurssit tälläkin hetkellä niukat. #Taidemaksaa -arvioinnissa tuotu esiin lisäresurssintarve 1 htv.

Kimmo Levä kommentoi, että ammatillisen museoiden kannattaisi hakeutua järjestelmän piiriin. Toiveena on, että rahoituselementti on lähtökohtaisesti pysyvä.

Johanna Selkee kommentoi, että nykytilanteessa ollaan suuressa epävarmuudessa valtionavustusten suhteen. Tärkeää tässä yhteydessä viestiä, että suositus on pysyvä osa valtion taiteen rahoitusta, ja joka ensivaiheessa kanavoidaan tietyille toimijoille ja jatkossa on tahtotilaa laajentaa myös muille toimijoille.

Rahoitusmallin ja hallinnoinnin valmistelua jatketaan Museoviraston, Taiken ja ministeriön kesken.

5. Mallin seuranta ja arviointi

Puheenjohtaja avasi keskustelun mallin seurannasta ja arvioinnista. #Taidemaksaa -arvioinnin suositus 5: ”Uuden näyttelypalkkiomallin toimeenpanoa ja vaikuttavuutta tulee seurata ja arvioida säännöllisesti sekä tehdä saadun näytön perusteella järjestelmään vaadittavia muutoksia. Mallin toimeenpanoon liittyy paljon epävarmuustekijöitä. Näitä voivat olla esimerkiksi ulkoisen toimintaympäristön, hallinnollisten rakenteiden ja rahoitustilanteen muutokset. Samoin toiminta voi synnyttää myös ei-toivottuja vaikutuksia (esim. korvausten keskittymistä muutamille harvoille tai tietyn tyyppiseen näyttelytoimintaan). Tämän vuoksi on tärkeää, että uuden mallin toimeenpanoa seurataan ja arvioidaan säännöllisin väliajoin.”

Kimmo Levä kommentoi, että on tärkeää arvioida vaikuttavuutta. Mittareita olisi hyvä olla sekä määrällisiä että laadullista. Esimerkiksi näyttelyprosessien sujuvuus, kuinka paljon näyttelypalkkioita maksetaan ja millä tasolla.

Teemu Mäki kommentoi, että lähtötilanteen kartoitus on oleellinen, kuinka paljon maksetaan ja millä tasolla, tärkeä mitata faktat ja kokemukset. Taiteilijaseura auttaa mielellään.

#taidemaksaa –arvioinnissa todettu on erilaiset havainnot ja tilannekuvat museoiden ja taiteilijoiden välillä. Jatkossa seurattava lisääkö suositus näyttelypalkkioiden maksamista ja miten järjestelmä toimii?

Anna Rikkinen kommentoi, että oleellista olisi seurata kuinka järjestelmä vaikuttaa yksittäiseen taiteilijan toimeentuloon ja mitkä ovat sen hyödyt eri osapuolille.

Päivi Salonen piti kiinnostavina kysymyksinä, kuinka palkkioiden maksaminen yleistyy ja miten taiteilijoiden ja näyttelyjärjestäjien yhteistyö kehittyy. Nämä edellyttävät laadullista tutkimusta

Henri Terho kommentoi, että olisi hyvä rakentaa laadullinen kysely avainkysymysten suhteen: mikä taiteilijan työn merkitys nyt, arvio työhön liittyvistä resursseista ja seuranta vaikka kolmen vuoden päästä.

6. Työryhmän raportti

Sihteeristö ja puheenjohtaja työstävät työryhmän raporttia seuraavaan kokoukseen. Sovittiin, että Hanna Kiiskinen lisää raporttiin mm. valtionavustusjärjestelmää koskevat huomionsa.

7. Seuraava kokous to 17.6. klo 08-10.00

8. Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 11.00

Eija Liukkonen 10.6.2021